

F1/2007 - Návrh na označování známkových papírů fl

Návrh na označování známkových papírů fl

Katalogy a specializované příručky pro sběratele poštovních známek různých vydavatelství uvádějí v informacích o použitém papíru u jednotlivých emisí rozdílné, někdy i neúplné či nepřesné údaje. V souvislosti se zjištěními od distributora papírů používaných pro tisk známek ve společnosti Victoria Security Printing (VSP) Praha (viz článek „Fakta o známkách tištěných ve VSP“, který vyšel ve Zpravodaji Komise české a československé známky SČF č. 4/2005), mě zajímalo, jaká situace je v Poštovní tiskárně cenin (PTC) v Praze, která tiskne známek víc a různými tiskovými technikami. Popravdě řečeno jsem se ke zjišťování odhodlal poté, co jsem nedovedl bezpečně rozeznat papír použitý pro tisk aršíků „60. narozeniny prezidenta ČR Václava Havla“ v roce 1996.

Katalogy Pofis donedávna uváděly papír „fl–šv“. Touto značkou jsou dosud označovány papíry švédského výrobce, používané v PTC pro tisk známek na rotačkách Wifag, které nahradily papír tuzemský, označovaný jako „fl2“. Katalog Pofis ještě v roce 2005 zdůvodňoval své značení slovy: „Poprvé použit tzv. švédský papír, který je však ve srovnání se švédskými papíry pozdějších emisí mírně odlišný. Hlavní rozdíl je v lepu (na bázi modifikovaného škrobu), který u A 124 není zcela matný, ale připomíná spíše lep španělského papíru. Od španělského papíru se však švédský zřetelně liší svou strukturou a fluorescenčním nátěrem.“ Specializovaný katalog vydavatelství Merkur Revue z roku 2002 uvádí označení „fl2“, tedy papír s přísadou Cartax DP od tuzemského výrobce, přičemž dobře víme, že tuzemský papír to být nemůže, neboť na ten byl většinou nanášen lep na bázi dextrinu, tedy hydrolyticky anebo tepelně odbouraného škrobu (surovina pro výrobu lepidel a pojiv), což je lep, který je velmi citlivý na vlhkost. Katalogy Pěnkava druhy papírů u jednotlivých emisí neuvádějí, jen v úvodu obecně informují, že se k tisku používají papíry české, švédské, španělské a francouzské (pro OTp), přičemž papíry odlišují podle lepu. Matně lesklý lep, který aršík s Václavem Havlem má, přiřazují papírům španělským. Také autoři Specializované příručky ČR 2000 na CD-ROMu připraveném Společností čs. známky, přiřadili papíru tohoto aršíku název „fl3“, tedy papír švédský, v souhrnné tabulce je ale tato známka uvedena pod tuzemským papírem fl2.

Jak je vidět, nikomu tato nejednotnost dosud nevadila a informovanost sběratelů se lišila podle toho, který katalog používali. Pokud se ovšem taková informace dostane do exponátu a hodnotící jury bude používat literaturu jiného vydavatele než vystavovatel, dojde logicky k nedorozumění. Bylo by tedy vhodné zveřejněné informace zrevidovat a případné nesrovnalosti uvést na pravou míru. Zodpovědnost leží na vedoucích autorských kolektivů a lektorech, kteří jsou v tiráži katalogů a příruček uváděni.

Když jsem sháněl podklady o španělských papírech, které používá společnost VSP, abych je dokázal od sebe rozlišit, porovnával jsem jejich vlastnosti i s vlastnostmi papírů, které používá PTC. Právě u aršíku A 124 jsem zjistil, že tento papír nemá vlastnosti papíru tuzemského, švédského ani papírů španělských. Navíc jsem věděl, že španělské papíry začala PTC odebírat až v roce 1998, tedy o dva roky později. Muselo tedy logicky jít o nový papír, který doposud nebyl použit. Pro rozřešení jsem proto zašel přímo „ke kováři“, za panem Štefkem do PTC, který mi pomohl tuto malou záhadu rozluštit.

Dnes bezpečně víme, že papírny obecně vyrábějí jen papíry, zatímco lep (dextrin, arabská

guma apod.) se na ně nanáší ve specializovaných závodech. Víme, že tuzemská firma, zabývající se nanášením lepu (TAPA Tábor), používala až na dvě výjimky tuzemský lep na bázi dextrinu, který má nevýhodné vlastnosti (citlivost na vlhkost). To byla hlavní příčina hledání jiného dodavatele známkových papírů, resp. papírů s vhodnějším lepem.

PTC používala až do roku 1996 tuzemský papír fl2 (od dvou výrobců). Když bylo rozhodnuto o emisním plánu na rok 1996, do kterého byl zařazen zmiňovaný aršík A 124, požadovala Česká pošta kvalitní papír, který by si aršík takového významu zasloužil; měl mít vyšší bělost a vhodnější, odolnější lep. Současně bylo rozhodnuto o výši nákladu a zároveň i o tiskové technice OTr+HT. PTC v této době používala pro techniku OTp papíry „oz“ z Francie. Požádala proto francouzskou obchodní společnost GIPECO o papír z výroby SOPAL, resp. o dodávku obdobného papíru v rolích pro rotační tisk s požadavkem, aby vykazoval fluorescenci. Francouzský výrobce tiskárně vyhověl a dodal papír s označením „Tropimatic couche fluo 100“ s gramáží 102 g (včetně lepu), opatřený přípravkem CARTAX CD. Na tento papír pak byly aršíky vytištěny. Podle současných zvyklostí by měl tento papír nést označení „fl–fr“. Vzhledem k jedné nežádoucí vlastnosti tohoto papíru – v menších kouscích se kroučí – bylo po vytištění aršíku od tohoto papíru upuštěno a PTC hledala nového dodavatele. Tím se stala švédská firma ARTINOVA (nanáší lep na papíry různých výrobců). První emise se na jejím papíru tiskla 26. listopadu 1996 – šlo o Tradici české známkové tvorby 1997. Od této doby se švédský papír, označovaný jako „fl–šv“, používal i pro některé dotisky výplatních známek dřívějších emisí, a to až do doby, kdy byl nahrazen papírem ze Španělska. Proč došlo k opětovné změně výrobce papíru, mi není zcela známo, domnívám se však, že důvodem bylo rozpíjení hlubotiskových barev.

Švédské papíry byly tedy vystřídány papíry španělskými. Šlo o stejného výrobce, který dodává papíry do VSP Praha, tedy o královskou papírnu FABRICA NACIONAL DE MONEDA Y TIMBRE – REAL CASA DE LA MONEDA. Nesou označení „fl–šp“ (katalogy Pofis uváděly „papír ph“ – kvůli fosforescenci, kterou tento papír vykazoval – a papír „fl–OF“ podle toho, zda se známky tiskly rotačkou v PTC nebo ofsetem ve VSP). První zkušební známkou byla hodnota 6 Kč R. Kubelík z emise Výročí osobností 1998, Pofis č. 187, pravidelně se pak tento papír používal od známky Pofis č. 200. Při poslední dodávce se však stále více na rolích papíru projevoval technický nedostatek – nerovnoměrný návin, spočívající v tom, že jedna strana role papíru byla volnější, a tak papír při průchodu rotačkou „házel“ a byl problém s udržením soutisku hlubotiskových barev s ocelotiskem, což jsme mohli snadno pozorovat na PA některých dotisků výplatních známek.

Když PTC zakoupila nové perforační zařízení Wista a začala tisknout celoofsetové známky, rozhodla se používat pro tisk ofsetem anglické papíry od společnosti TULLIS RUSSELL. Protože se tyto papíry pro tisk ofsetem osvědčily, začala PTC od této papírny objednávat také role pro rotačku, aby porovнала kvalitu s papírem španělským. Anglický papír vyhovoval tiskárně více, proto na něj přešla i pro rotační tisk (první zkušební známkou byla hodnota 9 Kč Vstup ČR do EU 2004, Pof. č. 394, a v poslední době se s anglickým papírem setkáváme také u dotisků výplatních známek (prezident Klaus 7,50 Kč, Lilie 7,50 Kč, Znamení zvěrokruhu 1, 2, 5, 9, 10 a 12 Kč).

Logicky by měl tento papír nést označení „fl–an“. V současnosti jsou všechny známky tištěné technikou OTr+HT provedeny právě na tomto papíru; papír španělský, který se ještě v roce 2005 sporadicky vyskytoval u dotisků výplatních známek (aby nebyly pro tisk jedné známky

použity odlišné papíry), se už používá výhradně na tisk personalizovaných známek ve VSP. Pro sběratele uvádím pomůcku, která jim usnadní papíry od sebe rozeznat. Anglický papír působí na běžném světle namodralým odstínem, což je zřetelné hlavně na rubové straně; barevný tón papíru je způsoben zabarvením lepu. Pokud známku odlepíte z dopisu, lep se smyje a namodralý tón již není patrný. Máte-li oba druhy papíru vedle sebe (u nepoužitých známek), nelze se splést.

Jak je z výše uvedeného patrné, existuje již několik druhů papírů různých výrobců, je proto třeba je nějak označovat. Jedno mají společné – všechny lze zařadit do skupiny papírů fl – sběratelé specialisté však požadují podrobnější rozlišení. V zásadě jsou dvě možnosti: buď pokračovat v číselné řadě a označovat papíry jako fl2, fl3, fl4, fl5 atd., nebo rozlišovat papíry podle země původu a pořadového čísla papíru, liší-li se některou podstatnou vlastností (gramáž, luminofor, u neupotřebených známek lep). V každém případě je však potřebné zjišťovat fakta a publikovat je. V závěru tedy uvádím tabulku papírů používaných pro tisk známek ve společnostech VSP a PTC, mimo techniky OTp a kombinované OTp+OF.

Známkové papíry skupiny „fl“

použité pro tisk známek ČR technikou OTr+HT a OF

Papír fl 1 – pro tisk známek ČR nebyl použit.

Papír fl 2 – Pofis č.: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 41, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67–69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 110–113, 114, 115, 116, 117, 118, 121, 122–123, 125, 126, 127, 128, 132.

fl-šp1-OF - Pofis č: 42, 43, 44, 63, 88, 95, 139, 167, 177, 178, 179–180, 181–182.

fl-fr - Pofis č.: 124

fl-šv - Pofis č.: 12, 17, 52, 118, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 144, 145, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, A158, 159, 160, 161, 165, 166, 168, 169, 170, 172, 173, 188, 189, 190, 195, 196, 198, 199, 224.

fl-šp2-OF - Pofis č.: 209–210, 211–212, 253.

fl-šp - Pofis č.: 70, 118, 140, 185, 186, 187, 200, 201, 204, 205, 206, 207, 208, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 256, 257, 258, 259, 260, 264–265, 266–267, 268, 269, 270, 271–272, 273–274, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 288, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296–297, 298–299, 300–301, 302–303, 306, 307, 308, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 323, 324, 325, 330, 331, 332, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, **354**, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, **380**, **381**, 382, 386, 387, 389, 390, 391, 393, 397, 398, 399, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 413, 414, 415, 416, 420, 421, 423, **424**, 425, 426, 427, 428, **459**, **467**, **493**.

Tučně jsou uvedeny známky tištěné ofsetem ve VSP (v katalogu POFIS jako fl-šp-OF)

fl-an-OF - Pofis č.: 395, 396, 436, 484–485, 486–487, A488, 489, 498.

fl-an - Pofis č.: 201, 218, 394, 431, 432, 433, 434, 437, 438, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 455, 456, 457, 458, 460, 461, 463, 464, 465, 466, 468, 469, 472, 473, 474, 475, 481, 482, 483, 490, 491, 492, 497.

Pozn.: Uvedené označení je použito v katalogu POFIS 2007.

Papír fl 1 – tuzemský papír z Krkonošských papíren Hostinné s fluorescenční přísadou Cartax PTT obsaženou v papírové hmotě, papír je mírně nažloutlý, po ozáření UV lampou svítí oranžovožlutě, lep je nahnědlý lesklý. Pro známky ČR nebyl použit.

Papír fl 2 – tuzemský papír z Krkonošských papíren Hostinné (později ze Severočeských papíren ve Štětí) s fluorescenční přísadou Cartax DP obsaženou v papírové hmotě, papír je bělejší než předchozí, po ozáření UV lampou svítí žlutozeleně, lep je lesklý, bílý, krémový, nažloutlý či žlutý.

Papír fl-šp1-OF – španělský papír od FNMT RSM dodaný společností VSP pro tisk ofsetových známek. Je natřený fluorescenční látkou s přísadou Cartaxu CD. Lep je matně lesklý, bílý. Po ozáření UV lampou papír svítí žlutě až žlutozeleně. Papír má vyšší gramáž – 108 g/m².

Papír fl-fr – francouzský papír od GIPECO – SOPAL, použitý pro jedinou emisi Pofis, č. A 124. Papír s natíranou fluorescenční látkou obsahující Cartax, s tropikalizovaným bílým matně lesklým lepem. Papír má gramáž 102 g/m² včetně lepu. Po ozáření UV lampou svítí zelenožlutě.

Papír fl-šv – švédský papír od ARTINOVY. Papír obsahuje fluorescenční přísadu nehomogenně aplikovanou přímo v papírové hmotě. Při ozáření UV lampou svítí žlutozeleně, lep je zcela matný, neznatelný. Gramáž 98 g/m² včetně lepu.

Papír fl-šp2-OF – španělský papír z druhé dodávky, určený pro společnost VSP. Je natřený fluorescenční látkou na bázi pigmentu, lep je zcela matný. Gramáž 105 g/m²

Papír fl-šp – španělský papír ze třetí dodávky natřený fluorescenční látkou na bázi pigmentu. Lep je matně lesklý, gramáž 105 g/m² – papír fosforeskuje (vykazuje po osvětlení běžným světlem krátko-dobý dosvit).

Papír fl-an-OF – anglický papír dodávaný v arších, určený pro tisk ofsetových známek v PTC. Po ozáření UV lampou svítí pastelově žlutě. Lep má matně lesklý.

Papír fl-an – anglický papír dodávaný v rolích, určený pro tisk známek technikou OTr+HT. Lep má matně lesklý namodralý, papír po ozáření UV lampou svítí zelenožlutě. Fluorescence je natíraná.

Josef Fronc

Poznámka lektora: Označení papírů podle země původu je provizorní, současný stav znalostí problematiky nám však dosud nedovoluje použití řady fl1, fl2, fl3... fl-x. U takového označení dostanou samostatné číslo ty papíry, u nichž byly použity různé luminofory, případně byl stejný luminofor aplikován různým způsobem (nátěrem, nebo byl obsažen přímo v papírové hmotě). Prozatím známe přesný název použitého luminoforu pouze u tří použitých druhů papíru z devíti (u šesti tedy zbývá tuto informaci zjistit). Pro určení názvu papíru z hlediska luminiscence pak nemohou hrát roli ani země původu a název výrobce, ani gramáž papíru či druh použitého lepu.

U československých známek Pof. č. 1678 a 2111 byl v části nákladu použit místo běžného dextrinového lepu lep tropický, přesto se papír těchto hledaných variant označuje stejně jako papír variant běžných, tedy -bp-, resp. -oz-. Pod označením -oz- se skrývá papír několika různých výrobců, pod označením -bp- rovněž. Všechny druhy papírů se mohou lišit gramáží, barvou lepu a dokonce i koncentrací použitého luminoforu (doloženo u papírů fl1 a fl2, ale také u natíraného fl-šv), stále však jde o stejný papír. Do budoucna tedy bude účelné rozeznávat jednotlivé dodávky papíru se stejnými luminiscenčními vlastnostmi pouze v případě, budou-li se tyto dodávky něčím výrazně lišit (barva papíru či použitého lepu, výrazný rozdíl v gramáži apod.), i tehdy však z hlediska luminiscence půjde jen o varianty téhož papíru.

Marcel Arbeit